

התורה באה ללמד מה הוא סדרו הנכון של העולם להכיר במלכות שדי

[נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה" – שיחה 4.
בהרהר. בהסכמת הרב, מאמר זה נערך ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

הספר "מסילת ישרים" מבוסס על מאמרו של ר' פנחס בן יאיר – "תורה מביאה לידי זהירות, זריזות, נקיזות, פרישות, טהרה, חסידות, ענוה, יראת חטא, קדושה" (על ע"ז כ:). ולכן כמעט כל פרט ופרט מהנ"ל מבואר בספר ההוא. אבל השלב של "תורה" לכאורה איננו מבואר כלל! ונראה לומר שפרקו הראשון הפותח "ייסוד החסידות... שיתברר מה חובתו בעולמו" הרי הוא עצמו עומק המושג של "תורה". כלומר, כל הפרטי פרטים שיש בתורה אינם אלא מגלים לו לאדם מה תפקידו בחיים. וכך לשון מהר"ל: "כי התורה היא סדר העולם באיזה מעשה יהא נוהג... שאין התורה רק (=כי א) סדר מציאות העולם בכללו" (מהר"ל, "נתיבות עולם", תורה, תחילת פ"א).

כאשר חז"ל אמרו, **שהקב"ה היה עוסק בסוגיא של פלגש בגבעה** (גיטין 10:), ענינו "כי היה העולם יוצא מן הסדר לגמרי, כי לא היה להם מלך אשר הוא שומר ומחזיק את סדר המציאות... אז היה פועל הש"י שיחיה חוזר אל סדר שלו" (מהר"ל, "חידושי אגדות", שם, דף צא).

המחלוקת בגמרא שם היתה, האם נשלחה הפילגש מביתה בגלל זבוב או נימא, והמחלוקת היא אם הסיבה למלחמה עקובה-מדם היתה גשמית או רוחנית. אבל בעצם אלו ואלו דברי אלהים חיים כי שניהם צודקים. מבחינת בני אדם יש נקודת-ראות שונה "בני אדם הם מחולקים ואין זה כזה, וכל אחד נוטה לדבר מיוחד ולכן יש ביניהם מחלוקת. אשר הש"י שהוא אחד... מחבר ומאחד הנפש והגוף להיותו אחד" (שם, דף צב). לכן סכמו בסוגיא ההיא "לעולם אל יטיל אדם אימה יתרה בתוך ביתו" כי בסופה עלולה לגרום שפיכת דמים, עריות וחילול ה' (=הם עניני קלקול של שמאל, ימין והאמצע). כי כל שינוי מן הסדר הראוי גורר אחריו תוצאות עגומות.

ובכך מובן ההמשך של הסוגיא (גיטין ז). "אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי", כלומר שאסור להלשין ולהסגיר את רשעי ישראל לידי אוה"ע. אדרבה, ע"פ הנאמר בב"מ (פג:): "יבוא בעל הכרם (=הקב"ה) ויכלה קוצים מן הכרם". כלומר, ודאי שיש לציבור ישראל להעניש את הזדים פורעי-מוסר, אבל לא בכל מחיר. כאשר מדובר באדם מישראל, אפילו אם הוא רשע ומיצר ומצער לו, קלקול נורא הוא למסור אותו לידי אוה"ע (ראה שו"ע חו"מ שפ"ח סעיף ט', שמוטר לעשות זאת אם הנמסר הוא עצמו עוסק במסירתו נגד אחרים).

אזי, מה אפשר לנו לעשות נגד רשעים כאלו? רק "השכם והערב לבית המדרש והם כלים מאליהם" (גיטין ז). שקידת הלימוד מחזירה את העולם אל סדרו. מבאר שם מהר"ל "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון... ולא יעשה שום דבר. ולמה ה' ילחם מלחמתו? לפי שהיא מלחמת ה' לפי שהוא משכים ומעריב לביהמדר"ר, ובוזה הוא אל השי"ת". ולכן המשכו שם בש"ס: "וקינה ודימונה ועדעדה" (יהושע טו, כב) – כל שיש לו קנאה על חברו, ודומם, [אזי] שוכן עדי עד עושה לו דין". כלומר, יש למסור את הנהגת העולם אל בעל העולם, והוא כבר יעשה סדר.

[הערה: הדבר מזכיר גישה מוזרה של רבי טרפון ורבי עקיבא שאמרו "אילו היינו בסנהדרין, לא נהרג אדם בעולם" (מכות ז). כלומר הם היו מרבים כל כך בשאלות הבדיקות של העדים עד שלא ימצאו עדות מכוונת, ויצטרכו לשחרר את הנאשם. וכמו שאמרו "שבקיה רבי עקיבא לחסידותיה" (סנהדרין קי: וביאר ר' צדוק ב"צדקת הצדיק", קטע ק"ו, שהיה רבי עקיבא תמיד מטה לכף זכות). ולכאורה בצדק טען רשב"ג "אף הם מרבים שופכי דמים בישראל!" (מכות ז). אמנם השיב על כך מו"ר ר"ש דביר, כי רבי עקיבא גם היקל מאד בבדיקת זבים וטען "אין אחריות זבים עליכם" (זבים ב/ב) כן גם בענינו יטען "אין אחריות רוצחים עליכם". כלומר כאשר בית דין אינו מסוגל לבער פושעים מן העולם, "יבוא בעל הכרם ויבער את קוציו". מי שטועה לחשוב שאם בני אדם לא יעשו בעצמם, יישאר העולם הפקר, הללו טועים לחשוב, בבחינת "אם אין אני לי, מי לי". אבל באמת הכל מאת הקב"ה, רק לפעמים הוא הרשה לנו להשתתף עמו בעשיית הדין. וכאשר זה נוגד את החסידות, סבור רבי עקיבא שאנו פטורים. בסופו של דבר, העולם לא יפסיד מכם. ע"כ.]

אמנם זה קשה לרוב העולם להשלים עם גישה כזאת. הם טוענים "אם אין אני לי, מי לי" ולכן דחה אותם שמואל הנביא: "ותאמרו לי: לא, כי מלך ימלוך עלינו, וה' אלהיכם מלככם!" (שמו"א יב, יג) ומבאר שם המלבי"ם: "שמאסו להיות מונהגים על ידך הנהגה נסיית השגחיית, ורוצין הנהגה טבעית לבטוח בזרוע בשר. וזהו שאמרו חז"ל שבקשו לעבוד ע"ז". עכ"ל.

לעומת זאת, מה נהדר החזון בראותנו תגובתו של ראש המאמינים אברהם אבינו, כאשר סיים בהצלחה את מלחמתו נגד ארבעת המלכים והסכימו כל מלכי הסביבה להכתיר אותו "אל עמק שוה, ששם הושוו כל אוה"ע וקצצו ארזים ועשו בימה גדולה והושיבו אותו למעלה והיו מקלסים לפניו ואומרים לו שמענו אדוני, נשיא אלהים אתה בתוכנו. אמרו לו 'מלוך עלינו' אמר להם: 'אל יחסר העולם מלכו, ואל יחסר העולם אלוהו'" (ב"ר, פרשה מג). כלומר, המלך החי הוא עושה תפקידו כל הזמן, בין שזה ניכר לנו או לא. נאמנותנו להבנה הזאת היא כל יופינו ומעלתנו.

ולכן, כאשר מעד אברהם אבינו פעם אחת כאשר אמונתו בה' לא היתה שלמה ומוחלטת כראוי, אמנם בניו במצרים נענשו בגופם על חטא מסוים שלהם, אבל הוא עצמו נענש בכך "ידוע תדע" שנודעה לו מראש על גלותם של בניו במצרים לארבע מאות שנה (נדרים לב).

ומבאר מהר"ל: "שנראה באברהם שלא היה בוטח בה' לגמרי, שהרי עשה אנגריא בתלמידי חכמים ולקחם למלחמה מיראתו. ואילו לקח את הראוי למלחמה, אין זה חטא, שאין סומכין על הנס. אבל לקחת ת"ח מורה שהיה ירא, והיה לו לבטוח בה' ולא לקחת למלחמה את אשר אינו ראוי לקחת. ולפיכך נשתעבדו בניו (כדי) שיראו גבורותיו של הש"י אשר יעשה ובה יקנו אמונה שלמה" ("גבורות ה'", פ"ט)

לכן גם שם בן נח קיפח את כהונתו, כאשר הקדים שבחו של העבד לפני אדוניו. כאשר אמר "ברוך אברהם לאל עליון וברוך אל עליון" (נדרים לב). הננו רואים כי גם מי שמכיר שיש אדון לעולם, אלא שהוא מעוות את הסדר ומקדים את הטפל לפני העיקר, גם בכך יש חוסר אמונה.

"אברהם העברי, כל העולם מעבר מזה ואברהם מעבר מזה" (ב"ר, מב). עשר שנים היה חבוש בבית האסורים (ב"ר, צא) והיו כולם מחרפים ומגדפים אותו (מדרש הגדול, יב, ג). ואיך החזיק מעמד בכל אלו? משום שהכיר שיש לעולם 'אדון' (ברכות ז). וידע שיש בעלים לבירה (ב"ר לט).

עבודתנו כבני תורה היא להשליט סדר בעולם. ע"י לימוד התורה ולומדים על השתלשלות המאורעות שארעו לעמנו, מבחינים שישנה השגחה גדולה עבור שמירת עם ישראל. כן בלימוד פרטי המעשים מחדירים תודעה שיש סדר ראוי לכל פעולה, לכל חפץ, לכל ענין. וכך אנו מחזירים שלטונו של השליט היחיד בעולמו ב"ה. וגם כאשר לומדים מקרא, אנו מתחנכים שיש לעולם 'סדר'.

כך כותב המשגיח הגדול ר' **ירוחם ממיר**: "כשמתחיל האדם את התורה עם הפסוק הראשון של בראשית ברא, הנה תיכף הוא חש כי הבריאה אינה הפקר. הרגש הראשון הזה עושה מהפכה גמורה באדם לכל ימי חייו. רואה הוא מיד לפניו אדון מושל ומנהיג. הכל בסדר, הכל במשטר, הכל בחק ומשפט. אין דבר יתר ונותר, אין דלדול אין פיזור" (=כלומר, יש שכר ועונש על כל פעולה, ולאורך שנות ההיסטוריה ישנה השגחה המכוונת את ההתפתחות של כל העניינים) - ("דעת תורה", בראשית, דף ג')